

Fugle på Lolland-Falster.

Af LINDHARD HANSEN.

Indledning.

Denne beretning er desværre langt fra fuldstændig; der er mangt og meget vedrørende fuglene på Lolland-Falster, jeg ved for lidt om. Men på den anden side mener jeg, at jeg nu har samlet så mange oplysninger, at det er berettiget at komme frem med dem. Det skulle glæde mig, om min beretning giver stødet til, at andre meddeler, hvad de har set eller i fremtiden måtte se, især når det supplerer mine iagttagelser eller korrigerer mine eventuelle misforståelser.

Dette, at skaffe så fyldige og nøjagtige oplysninger om den øjeblikkelige situation indenfor fugleverdenen i landsdelen, er det første og vigtigste formål med denne beretning. Som baggrund for dette har jeg i nogle tilfælde taget med, hvad der foreligger om, hvorledes det tidligere har været. Desuden antydes nogle steder en udvikling, jeg mener at kunne konstatere har fundet sted i den tid, jeg har fulgt begivenhederne. Det er mit håb, at det er lykkedes mig at lave en oversigt, som vil være anvendelig som sammenligningsgrundlag for undersøgelser, der måtte blive foretaget i fremtiden.

Men desuden håber jeg, at denne fremstilling har en form og et indhold, der gør den anvendelig som øjeblikkelig hjælp for de mange, der har glæde af at iagttage fuglene, og som ønsker at finde ud af, hvad det er for fugle, de ser, og om det, de ser, er noget dagligdags eller noget usædvanligt. Der findes jo nu let tilgængelige og udmærket illustrerede artsbeskrivelser. Har den mindre fuglekyndige ved hjælp af sådan en bog fundet frem til en artsbestemmelse af en fugl, kan man ved at se efter i denne lokalfauna undersøge om den pågældende fugl kan tænkes at forekomme på det sted og på den årstid, og der ved finde ud af, om det er sandsynligt, at artsbestemmelsen er rigtig.

Grundlaget for denne beretning er først og fremmest mine egne iagttagelser. Allerede i 1919 begyndte jeg som tolvårig at beskæftige mig med fugle. Og selv om det naturligvis varede nogen tid, inden jeg fik et rimeligt kendskab til dem, så er

iagttagelserne fra min tidligste ungdom dog med til at præge det billede, jeg har dannet mig af Lolland-Falsters fuglebestand.

Bortset fra nogle perioder mellem 1927 og 1933 har jeg været fast bosiddende på Saxkjøbingegnen. Det er jo både en styrke og en svaghed at være sådan en hjemmefødning. Men jeg håber i nogen grad at have bekæmpet svagheden ved at læse meget og rejse en del, så jeg har skaffet mig en baggrund, der gør det muligt for mig nogenlunde at vurdere mine iagttagelser og drage de rigtige slutninger deraf. I visse perioder har jeg ikke gjort så meget ud af fuglestudierne, men i de sidste ca. 20 år har jeg anvendt næsten al min fritid dertil, og i den tid har jeg ført omhyggelig dagbog over mine iagttagelser.

Det må dog indrømmes, at jeg står i stor taknemmelighedsgæld til mange personer, som har givet mig oplysninger om deres iagttagelser. Særlig i de senere år er der dels blevet flere lokale fuglekyndige og dels kommet tilrejsende mange, som har fået øjnene op for, at Lolland-Falster er andet og mere end pilehegn og roemarker.

Det er mig en kær pligt at sige tak til alle, der har hjulpet mig med oplysninger. Som kildeangivelse har jeg anvendt en del forkortelser, og en forklaring til disse vil sammen med en litteraturliste følge til sidst.

Det er langt fra alt, hvad der i årenes løb er meddelt mig om fugle på Lolland-Falster, jeg har taget med. Hvis jeg ikke føler mig absolut sikker på, at en iagttagelse er rigtig og rigtigt tydet, har jeg droppet den. Jeg tror nok, at jeg nærmest er frygtet for min skepsis overfor andres iagttagelser, men jeg ønsker, at det, der står i denne beretning, skal jeg alene stå inde for rigtigheden af. Hvis jeg kritikløst tog alle oplysninger med og blot nævnte, hvem de stammede fra, ville jeg jo dermed overlade til læserne at vurdere deres kvalitet. Og selv om jeg er klar over min begrænsning, mener jeg dog, at jeg har bedre forudsætninger end de fleste læsere nu og især i fremtiden for at kunne foretage en sådan vurdering.

Lolland-Falsters naturforhold.

Maribo amt må vist siges at være et ørige i højere grad end noget andet amt. Foruden hovedøerne Lolland og Falster findes langs disses kyster ca. 43 mindre øer og ganske små hol-

me, og dertil kommer mindst 13 holme i Maribosøerne. Under de omstændigheder må kystfuglene blive et meget væsentligt element, hvorimod beliggenheden ikke er gunstig for besøg af egentlige havfugle.

Falsters østkyst og Lollands sydkyst fra Hyllekrog til Albuen har i nogen grad præget af havkyst; men alle de øvrige kyster er mere beskyttede, og det bevirker en karakteristisk forskel i fuglebestanden.

Langt det største areal er intensivt dyrket landbrugsjord, og fuglebestanden der er vel ret artsfattig, men dog så individrig, at man må forbavses over, hvorledes det går til, at så mange fugle (og andre dyr) kan klare sig under den mekaniske og kemiske behandling af markerne.

Som begrænsning af markerne findes mange steder levende hegn, jordvolde bevokset med buske. Desuden findes endnu rester af de for landsdelen så karakteristiske pilehegn. Det er stynede pile og popler, som blev plantet, da det i begyndelsen af det nittende århundrede blev forbudt at hugge materiale til de flettede risgærder i skovene. De flettede hegn ses nu kun undtagelsesvis, og i mange tilfælde er man ophørt med at styne træerne.

I første halvdel af dette århundrede plantedes en mængde hegn af mirabeller, især omkring haverne. Ved de moderne frugtplantager anvendes nu ofte læhegn af popler. Nåletræslæhegn, som kendes fra andre landsdele, findes så godt som slet ikke her.

En særlig og interessant biotop for fugle udgør de mange store, gamle herregårdsparker, som alle har både gamle løvtræer og en rigt varieret bestand af nåletræer. Langt den betydeligste er den 1200 tdr. l. store Knuthenborg park, som altid er offentlig tilgængelig.

Skovarealet er vel ikke stort, men da skovene er små og med meget afvekslende bevoksning, giver de udmærkede livsbetingelser for en stor og varieret fuglebestand. En skov af helt afvigende type er Bøtø plantage.

En stor del af de lavvandede vige, som tidligere var yndede tilholdssteder for vade- og svømmefugle, er blevet inddæmmede og afvandede. Til at begynde med blev mange af inddæmningerne fortsat gode fuglelokaliteter, men nu, hvor man

Fig. 1. Lollands nordkyst, i baggrunden Vigso. Denne kysttype byder ikke livsbetingelser for ret mange fugle.

Fig. 2 Lollandsk pilehegn med flettet risgærde, Kalø. De gamle træer byder redemuligheder for en del hulerugende fugle.

Fig. 3. Herregårdspark. Krenkerup. Gode betingelser for mange fugle, f. eks. Natugle, Allike, Spætmejse.

Fig. 4. Skoveng. Hydeskov. Godt terræn for Skovpiber, fourageringssted for Drossel, Hvepsevåge o. l.

har fået mere effektivt pumpemateriel, levnes der ikke megen plads til fuglene.

Bøtø nor var efter de første tørlægningsforsøg et berømt fugletilholdssted, men efter den sidste vandstandssænkning er der nu helt opdyrket. Et par mænd, lærer RASMUSSEN og sognefoged HEMMINGSEN, Marrebæk, så, hvor det bar hen, og de ofrede en del af ders jord i noret til et reservat. Det blev indiget, så vandet ikke blev pumpet bort, og samtidig blev al jagt forbudt der og i et 200 m bredt bælte rundt om. Reservatet er naturligvis kun en svag afglans af tidligere tiders herlighed, men her er dog et sted, hvor man kan se fugle ud over de alleralmindeligste. Desværre trues denne lille fredfyldte plet nu af sommerhusbebyggelse, som rykker helt frem til reservatets østgrænse, altså idenfør 200 m-bæltet.

Hasselø nor, Rødby fjord og Lungholm inddæmning er nu også blevet til kornmarker, og mulighederne for sumpfugle findes kun i nogle få og små fyldgrave. Sidstnævnte sted søger ejeren dog at bevare visse lavtliggende steder fugtige af hensyn til fuglene.

Ved Nakskov fjord er der lavet adskillige inddæmninger, som nu er helt uden ornithologisk interesse. Men to af dem har fælles pumpebassin i Nakskov Indrefjord, og her er blevet en enestående fuglerigdom. Som fuglereservat er det kendt over hele landet, især som ynglested for Rødhovedet And. Desværre er dets værdi som fuglefristed aftagende, fordi der aflejrer sig så meget slam, at bunden hæver sig ret hurtigt. Især i tørre somre er der for lidt og for dårligt vand.

Også langs nordkysten af Lolland og Falster findes der adskillige mindre inddæmninger, men med undtagelse af een har de ingen særlig interessant fuglebestand. Den ene undtagelse er Orebygårds inddæmning ved Tårs vig. Her har ejeren med betydelige økonomiske ofre undladt at sænke vandstanden i den yderste del, som kaldes Fladet. Det er vel kun et lille reservat, men det har en interessant og meget talrig fuglebestand, og det er et udmærket, let overskueligt iagttagessted.

Nær Fladet ligger den lille, ganske lavvandede vig, Kalø Grå, som sin lidenhed til trods har et forbavsende rigt fugle-

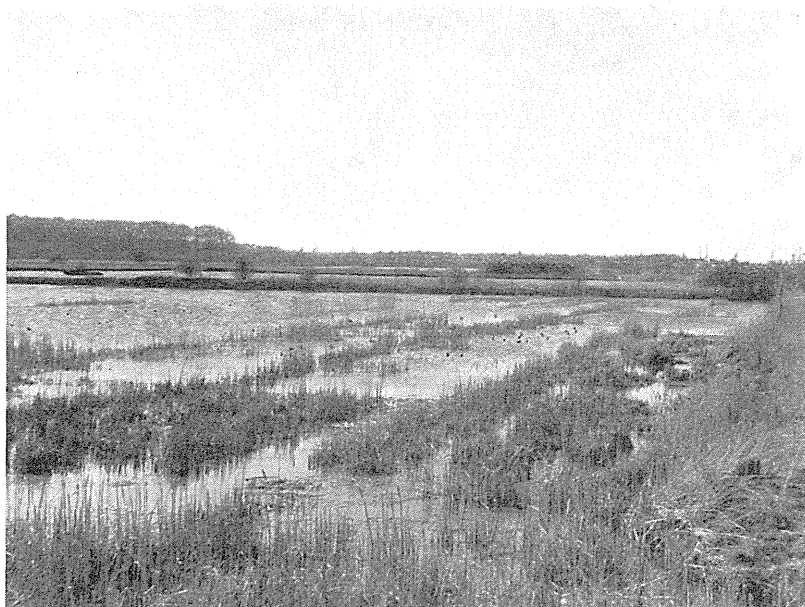

Fig. 5. Tørvegrave. Grænge mose. Om foråret tilholdssted for mange dykænder. Ynglested for Toppet og Gråstrubet Lappedykker, Blishøne, Gråand, Knopsvane, Sortterne, mange sangere m. fl.

liv. Desværre drives der megen jagt, og landmålerstokkene og nivelleringsinstrumenterne har været der – det næste bliver gravemaskiner og derefter traktorpløve.

Den ubetydelige forskel på ebbe og flod bevirker, at der nu kun er få og små steder, hvor vadefuglene kan holde til. Foruden Kalø Grå er der en lille bugt mellem Skalø og Fejø, nogle sandvader indenfor Albuen, Hyllekrog og navnlig Rødsand. Albuen og Hyllekrog, som først for få år siden er blevet landfaste med Lolland, består af lave klitter ud mod Østersøen og enge på den beskyttede side. Begge steder er der kolonier af måger og terner samt yngleplads for en del andre strandfugle. Rødsand, som er en fortsættelse af Hyllekrog har mellem sandvaderne og Østersøen en lang række ganske lave sandbanker med få ynglefugle.

Der findes ikke på Lolland-Falster åer af væsentlig betydning. Men her er nogle ret store mosestrækninger og i disse

Fig. 6. Røgbølle sø. Yngleplads for bl. a. Toppet Lappedykker, Taffeland Grågås og Rørhøg. Vintertilholdssted for mange dykænder og skallesluger.

betydelige tørvegrave. Græsningsarealerne i moserne bliver i disse år for en stor del forvandlet til skov, hvad der naturligvis bevirker, at fuglebestanden ændres.

Af ferske vande er det først og fremmest Maribosøerne, der har betydning for fuglebestanden. Ornithologer vil jeg især anbefale at besøge egnen ved Søholt. Det er et smukt landskab med mange fugle; der er mange ynglende Grågås, og i træktiden ses uhyre mængder af ænder samt en del skalleslugere. Ejeren af Søholt er en passioneret jæger, men viser stor forståelse overfor en meget smuk bestand af rovfugle.

Af fuglelokaliteter vil jeg til slut nævne, at der i efterårstræktiden er udflyvningssteder med gode iagttagelsesmuligheder ved Gedser, Lungholm og Vindeholme. Der sker naturligvis udflyvning langs hele sydkysten, men det bedste sted er det, der kaldes Store Brundrag i Lungholm inddæmning. Hvis der overhovedet er træk af landfugle i gang, vil der altid vise sig nogle der. Gedser odde har den fordel, at man under gunstige forhold samtidig kan se træk af landfugle og søfugle.

**Rødstrubet Lom (*Gavia stellata* (Pont.)) og
Sortstrubet Lom (*Gavia a. arctica* (L.)).**

I de dragter og under de forhold, man oftest ser lommerne, er det ikke ofte muligt med sikkerhed at skelne mellem de to arter, så jeg foretrækker at omtale dem under et. Af de lommer, konservator LUNDAHL har modtaget, har 19 været Rødstrubet og 17 Sortstrubet Lom, så det ser ud til, at de forekommer omtrent lige hyppigt.

Iagttagelserne fordeler sig som følger på årets måneder: Jan. 14, feb. 23, marts 18, april 12, maj 1, juni 2, juli 13, aug. 0, sep. 6, okt. 3, nov. 45 og dec. 18.

De kan træffes i alle landsdelens farvande, men er dog absolut hyppigst i Østersøen. Særlig fra Gedser Odde har man jævnligt lejlighed til at se dem trække forbi, og her fisker de også ofte tæt ind under land. I Smålandshavet opholder de sig som regel så langt ude, at de ikke kan ses fra Lollands nordkyst. Begge arter er kun rent undtagelsesvis truffet inde i ferskvand.

Islom (*Gavia immer* (Brünnich)).

23. marts 1906 1 ♂ ad. skudt ved Rødsand. (Fyrb.)

Lille Lappedykker (*Podiceps r. ruficollis* (Pall.)).

Det er meget vanskeligt at finde ud af, hvor mange steder den yngler, for når man nærmer sig den mergelgrav eller lignende, hvori den findes, skjuler den sig. Men efter mine erfaringer fra de steder, hvor jeg færdes mest, må den være en ret udbredt, men fåtallig ynglefugl. Sikre fund af reder eller unger har jeg fra fem forskellige mergelgrave på Orebygård, en grusgrav i Reersø, Hvidkær i Slemminge, Kettinge Sø, fyldgrave ved Rødbyhavn og bassinet ved Kramnitze. Nogle af disse steder har jeg fundet benyttet flere gange. Den bedste lokalitet er Hvidkær, hvor jeg hvert år siden 1946 har set fra 1 til 3 par, dog ikke 1961. Dette år var der langt mere vand end normalt, og et par Gråstrubede Lappedykkere slog sig ned der. Måske kan de to arter ikke være på en så lille lokalitet samtidig. 1950 var der i yngletiden et par Sorthalset Lappedykker i Hvidkær, uden at det tilsyneladende generede det ynglende par af Lille Lappedykker.

De tidligste datoer, jeg har noteret for ankomst til ynglepladserne, er 27. april 1947, 26. marts 1948, 24. april 1949, 5. april 1950, 23. april 1951, 13. april 1952, 6. april 1953, 10. april 1954, 1. maj 1955 og 3. april 1959.

Når ungerne kan flyve, søger de ud til stranden. I sept. ses jævnlig enkelte eller nogle få ligge ved åudløb og lignende steder. Senere træffes de især hyppigt i bredningerne i Guldborgsund og i fjordene. De fleste trækker formentlig bort, men selv i de strengeste vintre bliver nogle tilbage, og de ses da i vågerne. Under disse omstændigheder er de især lette at iagttage fra broerne over Guldborgsund, hvor man f. eks. i feb. 1961 kunne se ikke mindre end 8.

Nordisk Lappedykker (*Podiceps auritus* (L.)).

Jeg har aldrig haft held til at se denne art her i landsdelen, men den synes at være en regelmæssig, fåtallig gæst ved vore kyster fra okt. til marts.

- 1888 17. marts, 1 skudt ved Sortsø.
 1903 1. jan. 1 juv. sk. Guldborgsund (CCO).
 1906 21. okt. 1 juv. sk. Guldborgsund (CCO).
 1906 dec. 1 juv. sk. Guldborgsund (CCO).
 1908 efterår 1 juv. sk. Guldborgsund (CCO).
 1915 jan. 1 sk. Gedser (CCO).
 1916 nov. 1 sk. Gedser (CCO).
 1934 12. nov. 1 sk. Sillestrup (Lu).
 1937 12. jan. 1 Falsters kyst (Lange D.O.F.T. 31).
 1938 26. dec. 2 ♂♂ sk. Guldborgsund (Lu).
 1938 dec. 1 sk. Gedser (Hansen D.O.F.T. 33).
 1940 3. feb. 1 ♂ ad. Marielyst (Lu).
 1942 30. dec. 1 set Nakskov Indrefjord (Petersen 1943).
 1947 12. dec. 1 ♀ ad. Rødsand (Lu).
 1948 17. okt. 1 sk. Guldborgsund (Lu).
 1955 4. feb. 1 sk. Falster (Lu).

Sorthalset Lappedykker (*Podiceps n. nigricollis* (Br.)).

Det eneste sted, den er fast ynglefugl, er i Nakskov Indrefjord, og der er bestandens størrelse meget varierende. PETERSEN 1943 anslår antallet af ynglepar til ca. 50 i 1941, deraf var 15 og 29 i to kolonier. 1942 var antallet halveret, men i 1943 synes der igen at være en stigning. LØPPENTHIN angiver følgende antal: 1950 50–60 par, 1951 ikke over 10 par; 1952 10–20 par, 1953 ca. 20 par; 1954 ikke over 15 par; 1955 2–3 par, men der skal senere være kommet flere; 1956 højst 7 par, 1957 ca. 10 par og 1959 3–4 par.

8. aug. 1961 lykkedes det mig kun at se 2 familier i Nakskov Indrefjord, men nogle få kan nok have undgået min opmærksomhed.

Sandsynligvis yngler nogle få par visse år i den sydvestlige del af Sønder sø. I yngletiden har jeg uden at konstatere ynglen truffet enkelte eller par i Radsted Mose, Grænge mose, Hvidkær, Skårupgårds mose og Kramnitze.

Ankomstdato fra Nakskov Indrefjord:

- 1937: 18. april 1 ♂ ad. (Lu).
 1945: 15. april 1 ♂ ad. (Lu).
 1948: 25. april »endnu i flokke, således 63 i een flok« (D.O.F.T. 36).
 1949: 23. april mange.
 1951: 29. april 26.
 1952: 11. april 3–4 set, sandsynligvis flere; 30. april mindst 43.
 1953: 3. april 8.
 1954: 9. april 3 par.
 1955: (3. april 0); 8. april 6; 24. april mange.

1956: 14. april få

1961: (31. marts 0); 2. april 4.

Om efteråret kan den træffes ved kysterne, men jeg har kun min viden derom fra skudte fugle. Enkelte forsøger at overvintrere; således har konservator LUNDAHL modtaget 1 fra Guldborgsund 4. dec. 1934, 1 fra Sillestrup 17. jan. 1937, 1 fra Orehoved 20. dec. 1947 og 1 fra Nakskov 7. feb. 1952

Toppet Lappedykker (*Podiceps c. cristatus* (L.)).

I hvert fald de sidste 100 år har Maribosøerne været kendt som en udmærket yngleplads for denne art.

Ved den optælling, jeg foretog i 1961, fandt jeg der 55 ynglepar. Samtidig var der i Nakskov Indrefjord 23 par, i Vesterborg sø 2, Virket sø 3, Møllensø 1, moserne Radsted-Flintinge 6, Lyngmose ved Lindet 1, Keldervig 1, Skårupgård 1, Sørup 1 og Hellenæs 1. Desuden fandtes ynglende ved Falsters nordkyst 2 par ved Sortsø og 3 par ved Nr. Alslev skov. Ialt blev det lige 100 par i 1961. Jeg har tidligere set den i yngletiden ved Lollands sydkyst ved Egholm, Handermelle og Strog-næs, men der var ingen dette år. Bestanden i Nakskov Indrefjord synes noget varierende i antal, således at der er flest de år, der er meget og friskt vand. PETERSEN 1943 siger ca. 25 par, og LØPPENTHIN omtaler den i sine rapporter til Reservatrådet således: 1950: Ca. 50 par; 1951: 30-40 par; 1952: Højest 5 par; 1953: Ca. 15 par; 1954: Ca. 6 par; 1955: Måske 5 par ialt; 1956: Ca. 13 par; 1957: 6-7 par og 1959: 5-6 par.

Fra ankomsten til Maribosøerne har jeg følgende iagttagelser: 1948: (14. marts 0); 26. marts flere; 4. april fuldtallig. 1949: 25. marts 1; 15.-18. april fuldtallig. 1950: 10. marts 3. 1951: 23. marts 1; 1. april 18. 1952: (15. marts 0); 30. marts fuldtallig. 1953: (1. marts 0); 14. marts 18. 1954: 10. april næsten hele bestanden ankommet. 1955: 3. april ingen set i søerne, men 13 i Nakskov Indrefjord, hvor ingen sås 1. april; 8. april mange i søerne. 1956: 25. marts 3; 30. marts 11. 1958: 4. april en del parvis, men ikke fuldtallige. 1959: 1. marts 2 par; 16. marts de fleste ankomne. 1960: 26. feb. 2 (Be); 3. marts 2 i yngledragt og 1 i vinterdragt.

Det er mit indtryk, at Toppet Lappedykker trækker ud på stranden efterhånden som ungerne bliver flyvedygtige. I sept. og okt. ses få eller ingen inde på ynglepladserne, hvorimod de på denne tid ses ude i saltvandet.

Undertiden vender de i ret stort antal tilbage til søerne i nov. og dec.; muligvis skyldes det hårdt vejr. Således så jeg 6. dec. 1953 58, 21. nov. 1954 ca. 25 og 7. nov. 1960 12 inde i søerne. 13. jan. 1952 sås 4 i søerne, men det er en undtagelse. På den tid er de normalt fordrevet af is og vender ikke tilbage før i marts.

De fleste trækker vist bort, men der ses altid en del på stranden i vintertiden. Dog hører det til undtagelserne at se dem i vågerne i Guldborgsund og fjordene i isvintre.

Gråstrubet Lappedykker (*Podiceps g. griseigena* (Bodd.)).

Det er mit indtryk, at denne art er tiltaget en del i de senere år. I yngleperioderne 1960 og 1961 har jeg gjort meget for så nøjagtigt som muligt at tælle ynglefuglene på hele Lolland-Falster, idet jeg har besøgt så at sige hvert eneste vandhul en eller flere gange. Resultatet blev, at ca. 35 par yngede i 1961, nemlig: Fladet 3, moserne Radsted-Flintinge 4 eller 5, Kartoffe 1, Hvidkær 1, Fælleseje 1, Lille Slemminge 2, Pilekær 2, Borremose 2, Ravnsø 1, Nr. Vedby 1, mose nord for Rødby 1, Ringsebølle 1, Pederstrup 2 eller 3, Stokkemarke 1 eller 2, Sørup 2, Østofto 1 eller 2, Lillebrænde 1, Tårup 1, Fejø 1, Skårupgård-Musse 1, Gæssø 2 og Sdr Tåstrup 1. Tidligere har jeg fundet enkelte par i en lille mose ved Odden og i Lungholm inddæmning.

Om dens forekomst i Nakskov Indrefjord skriver PETERSEN 1943: En ret fåtallig ynglefugl, højst ruger 8–10 par; i 1940–1942 kun 4–5 par. 21. maj 1943 ses 1 par med ret store unger. Enten er det en stor overvurdering, eller også er der sket en betydelig tilbagegang. LØRPENTHIN har noteret følgende: 1950: Iagttoges ikke; ifølge opsynsmand Kranker 1 par. 1951: 3–4 stk. sås, ingen reder set; 1952: Ingen set; 1953–1957 og 1959 er den ikke nævnt i rapporterne. Jeg har en gang set 2 par, undertiden 1 par og undertiden ingen; efter 1958 har jeg ingen set.

Om ankomsten til ynglepladserne, der i nogen grad er afhængig af issmeltningen har jeg følgende: 1926: 1. april 2 Fladet; 1927: 11. marts 1 Fladet; 1928: 22. marts 2 Fladet; 1946: 30. marts 1 Fladet; 1948: 26. marts 3 Ringsebølle; 1949: 16. april 1 Fladet; 1950: 21. marts 2 par Fladet; 1952: 12. marts 1 Grænge mose, og 15. marts 2 Fladet; 1953: 20. marts 1 Fladet; 1954: 10. april 1 Radsted og 16. april 2 Ringsebølle; 1955: (Ingen set i påsken); 16. april 2 Lille Slemminge; 1956: 8. april 1 Lille Slemminge; 1958: 4. april 2 Sørup; 1959: 1. marts 2 Lille Slemminge; 1960: 24. marts 2 Lille Slemminge; 1961: 4. marts 3 Fladet

Når ungerne er flyvedygtige flytter som regel hele familien ud på stranden. Formentlig trækker de fleste bort, men nogle overvintrer.

Fra opholdet på stranden har jeg iagttagelser fra følgende datoer: 1. aug.; 15. aug.; 5. okt.; 8. okt.; 23. okt. 3; 2. nov.; 5. nov.; 3. dec.; 27. dec.; 12. jan.; 21. jan.; 22. jan.; 10. feb.; 14. feb.; 18. marts; 2. april; 13. april; 27. april 2 og 15. juni 2. Det sidste tyder på, at nogle af dem, der yngler i små vandhuller nær kysten, henter en del af deres føde i stranden.

Lille Stormsval (Hydrobates p. pelagicus (L.)).

14. nov. 1884 fik Zoologisk Museum 1 ekspl., fundet død ved Korselitze (COLLIN). 21. okt. 1890 blev et ungt ekspl. fundet dødt på en mark ved Nøjsomhed, Nakskov (COLLIN). 1 ♀ ad. indsendt til udstopning fra den sydlige del af Guldborgsund 18. okt. 1958 (Lu.).

Stor Stormsval (Oceanodroma l. leucorrhoa (Vieill.)).

2. dec. 1911 blev 1 indsendt til udstopning fra Gedser (CCO).
 Efterår 1936 fandtes 1 død i en have i Nakskov (PETERSEN 1943).
 30. dec. 1948 1 ♀ ad. skudt Guldborgsund ud for Vennerslund (Lu.).
 21. sep. 1954 1 skudt Langelandsbæltet (Lu).

Skarv (Phalacrocorax carbo sinensis (Shaw & Nodder)).

Ved alle vore kyster er Skarven almindelig især sidst på sommeren, men hyppigst er den i Smålandshavet og i Nakskov fjord, hvor de ejendommelige fugle siddende på bundgarnspælene er et af de mest karakteristiske træk i fuglelivet.

Om forekomsten fra omkring 1800 til 1870 skriver HELMS, D.O.F.T. **34:** På Lolland har der rimeligvis været flere kolonier. FR. FABER fortæller, at der i 1810 kom nogle par til Lolland, hvor de byggede mellem Hejrerne og formerede sig så stærkt, at man endog talte om en koloni på 20 tusinde. KJÆRBØLLING har intet derom, men meddeler, at der i slutningen af fyrerne fandtes en koloni i Torrig skov. Denne omtales også af den ældre botaniker E. ROSTRUP; han skriver herom følgende: »at han har set den flere gange i flokke på Lindholm, men flyvende bort på lang afstand. Det er vist nok også denne art, som under navnet »Sorte Gæs« er i megen omtale, som ødelæggende skoven, hvor de byggede (navnlig for en del år siden i overordentlig mængde i Torrig skov, men nu udryddet)«.

HELMS mener, at det er Lindholm vest for Nysted, ROSTRUP omtaler, og har på sit kort afsat en koloni der. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at ROSTRUP mener Lindholm i Smålandshavet, og der har næppe været tale om ynglende fugle.

I denne periode skal den også have ynglet på Falster (COLLIN).

Men selv om Skarven holdt op med at yngle her, så var der dog stadig hver sommer og efterår en del at se ved Lolland-Falsters kyster. I 1920erne og 1930erne tiltog antallet af Skarver, og det konstateredes gennem ringmærkning, at de kom fra kolonier i Nordtyskland.

I 1938 opstod der en koloni på Langeland, og fugle derfra kom naturligvis på besøg i vore farvande.

I maj 1947 indfandt en del Skarver, vist ca. 70, sig på Hestø i Sønder sø, hvor de forsøgte at fordrive de der ynglende Råger; men ingen Skarver gennemførte ynglen.

Sommeren 1948 kom et mindre antal Skarver til hejrekolonien i Ålholm Hestehave, men så vidt jeg har kunnet konstatere blev der ingen yngel.

Men i 1949 slog ca. 300 par Skarver sig ned i kolonien og fordrev Hejrerne, som flyttede ca. 300 m mod øst.

I det tidlige forår 1950 byggede Hejrerne udelukkende på det nye sted, og de først ankomne Skarver slog sig ned, hvor de havde ruget året før. Måske som følge af beskydning flyttede en del af dem senere hen i den nye hejrekoloni, og der slog de sidst ankomne sig også ned, så der sidst i april var ca. 90 par i den gamle og ca. 170 par i den nye

koloni. Men først i maj forsvandt en del af Skarverne, så kun ca. 200 par blev tilbage.

I 1951 var der ca. 140 par, alle i den nye koloni, og i 1952 rugede ca. 135 par.

1953 steg antallet noget, idet alle gamle reder blev benyttet straks fra foråret, og midt på sommeren udvidedes kolonien mod nord, i hvilken retning Hejrerne stadig veg.

Hidtil havde Hejrerne haft fred i en gruppe ca. 70-årige rødgraner, men nu kom der også Skarver her. I nogle tilfælde gennemførte begge arter ynglen i samme træ.

1954 blev der i det tidlige forår afdrevet en del af den sydlige del af kolonien, og både Hejrer og Skarver flyttede videre mod nord. Hejrerne antal dalede til ca. 10 par og Skarvernes til ikke over 150 par.

1955 var der kun ca. 110 par Skarver. Enkelte hejrepar flyttede tilbage til den oprindelige koloni.

12. april 1956 var alle reder bosatte, men det viste sig senere, at kun ca. 38 par gennemførte ynglen (Ke). Men sent på sæsonen indfandt sig en mængde Skarver i den oprindelige koloni, hvor Hejrerne nu igen havde slået sig ned. Skarverne byggede her 223 reder, men hvor mange der gennemførte ynglen, vides ikke.

I 1957 og de følgende år har der ikke ynglet Skarver ved Ålholm eller andre steder på Lolland-Falster. Skarvernes forsvinden kan næppe skyldes forfølgelse, for de var ikke genstand for nævneværdig beskydning, og ejeren af Ålholm, baron RABEN-LEVETZAU, ønskede dem ikke fordrevet.

Jeg har flere gange foretaget optællinger i skarvekolonien i Ålholm Hestehave, og det samlede resultat viste, at i 114 træer var der 1 rede, i 43 2, i 24 3, i 13 4, i 13 5, i 10 6, i 9 7, i 6 8, i 6 9, i 7 10, i 4 11, i 3 12, i 2 13, i 2 14, i 1 18, i 1 23 og i 1 træ var der 37 reder. Langt de fleste, nemlig 640 reder, fandtes i bøg, 137 fandtes i eg, 83 i elm og 36 i rødgran.

Om ankomsttiden haves følgende oplysninger:

1948: 28. marts 1 + 4 trækkende mod NNV over Guldborgsund.

1950: 15. marts 0 i kolonien, men 17. marts nogle få (Le).

1951: 30. marts mindst 200 i kolonien.

1952: 9. marts 4 i den sydlige del af Guldborgsund. 11. marts 8 flyvende over kolonien. 11.-14. april mange ved kolonien, men kun enkelte set andre steder under ivrig eftersøgning.

1953: 10. marts 1 ad. flyvende over kolonien; 15. marts 13 ved Hyllekrog.

1954: 22. marts en del flyvende over kolonien (Le); 7. april var alle gamle reder besat, men ingen nye byggede.

1955: 9. marts ca. 10 ved Vindeholme; 13. marts 1 Lungholm; 21. marts ca. 10 over kolonien og 25. marts ca. 50 do.

1956: 23. marts 0 i kolonien, 2 set i nærheden; 12. april alle reder besat.

Uden for koloniens nærmeste omgivelser sås som regel kun enkelte om foråret og i forsommeren, men hen på sommeren træffes stadigt større antal ved alle vore kyster, men flest i Smålandshavet og Nakskov Fjord. Nogle iagttagelser til belysning af dette:

1951: 10. juni sås under en sejltur Guldborg-Vejrø og retur kun 1; 24. juni sås ret mange i Smålandshavet.

1952: 26. juni sås nogle få i Smålandshavet.

1954: 13. juni ca. 25 Nakskov Fjord.

1955: 17. juli 56 ved Onsevig.

1959: Under sejldes mellem Nakskov og Spodsbjerg sås 5. juli 3, 18. juli ca. 30 og 29. juli ca. 300.

En del skarver forlader landet allerede i aug. eller måske endog i juli. Her er dog mange endnu i okt., ja endog til tider langt ind i nov., mens det hører til undtagelserne at se Skarver i dec.

1947: 19. nov. mange på bundgarnspæle ved Askø.

1949: 22. okt. ca. 30 udfør Stensore.

1950: 19. sep. ca. 80 Nakskov Fjord; 1. okt. ca. 100 ved Falsters østkyst; 7. okt. 10 Smålandshavet; 13. okt. 5 trækkende mod vest ved Vindeholme; 15. okt. ca. 100 Smålandshavet; 18. nov. 5 set fra Stensore; 25. nov. 0 i Nakskov Fjord; 29. nov. 5 set fra Stensore og 7. dec. 6 do.

1951: 11. nov. sås på en sejltur fra Saxkjøbing til Fejø 14 (Jo); 25. nov. 2 set fra Stensore og 3. dec. 22 do.

1952: Kort før jul nogle få ved Hyllekrog og 18. jan. 1953 sås 1 samme sted.

1953: 1. nov. ca. 20 Smålandshavet; 22. nov. 1 Hyllekrog.

1954: 24. jan. 1 Hyllekrog, 7. nov. 15 ved Lungholm.

1955: 2. nov. 10 ved Skælø.

Ingen iagttagelser tyder på, at forsøg på overvintring er gennemført med held.

Fiskehejre (*Ardea c. cinerea* L.).

Er som ynglefugl vist nok talrigere her end i nogen anden landsdel.

Som en hjælp til LYNEBORG JENSENS landsomfattende undersøgelser (D. O. F. T. 48) optalte jeg 1952-1953, så godt det var mig muligt, rederne i alle mig bekendte kolonier, og sammen med oplysninger fra enkelte andre personer nåedes resultatet ca. 240 ynglende par. Dette er ca. $\frac{1}{8}$ af hele Danmarks bestand, mens Lolland-Falsters areal kun er ca. $\frac{1}{24}$ af hele landets.

Antallet af par i de enkelte kolonier var følgende: Vejlø skov 4, Torrig skov 18, Steensgård skov 1, Frederiksdal skov 16, Vintersborg 10, Toreby Storskov 33, Ålholm Hestehave 51, Knuthenborg park 25, Merritsskov 4, Korselitze Hovedskov 9, Korselitze Mellemskov 10, Korselitze Østerskov 12, Resle skov 10, Sortsø Hestehave 12, og Vennerslund Nordskov 25. Tallene i de enkelte kolonier varierer en del fra år til år, men hovedindtrykket er, at bestanden i hvert fald ikke bliver mindre.

De første Hejrer kommer så tidligt, at vintervejret har stor indflydelse på ankomsttiden. Bliver det tidligt forår, indfinder de sig i kolonierne allerede i februar. 15. marts 1950 var der allerede bygget 36 nye reder i Ålholm kolonien, som flyttede, fordi Skarverne året før havde taget deres reder. Det er ikke alle Hejrer, der ankommer, så snart vejret mildnes, og derfor bliver ynglesæsonen så lang, at man kan finde unger i rederne langt ind i juli. De først ankomne ses mest i koloniernes umiddelbare nærhed, men snart ses en del ikke ynglende, der fører en mere omstrejfende tilværelse. Og så snart ungerne kan flyve, strejfer de vidt omkring, til de i løbet af efteråret begynder det rigtige træk.

Nogle forsøger hvert år at overvintre, men når frosten sætter ind, fører de en kummerlig tilværelse ved åmundinger og lignende steder, hvor rindende vand skaber våger. Normalt ses Hejrer i dec., jan. og det meste af feb. kun enkeltvis, men det er dog ikke helt sjældent at se småflokke. Jeg så således 10. jan. 1949 ca. 10 ved Søndersø og ca. 10 ved Nykøbing; 5. feb. 1949 16 på Fladet; 16. dec. 1951 9 Hyllekrog; 12. jan. 1952 8 Fladet og 31. jan. 1953 6 Fladet. I efteråret 1953 blev usædvanlig mange her, ja flokkene øgedes til ind i dec. Ved Orebygård sås 1. nov. 62; 7. nov. 72; 5. dec. 83; 15. dec. 32; 3. jan. 28 og 18. jan. 14. Samtidig sås flokke på indtil 25 både ved Maribosøerne og Hyllekrog.

Hejrerne henter deres føde overalt, hvor de vadende kan fange småfisk i større grøfter, åer, tørve-, mergel-, grus- eller voldgrave og ved søbredder. Ved mange af de mere beskyttede kyster ser man også ofte Hejrerne fiske, men aldrig ved åbne havkyster. Ret ofte ser man Hejrer drive fiskeri ved fiskernes bundgarn. I modsætning til de hvilende måger og Skarver, som sidder på bundgarnspælene, anbringer Hejrerne sig balancerende på det tovværk, der lige i vandskorpen holder nettene udspændt.

Hvor der findes læ og solskin, som f. eks. på en digeskråning eller i trækronerne i et sydvendt skovbryn, ser man ofte flokke af Hejrer sole sig.

Nathejre (*Nycticorax n. nycticorax* (L.)).

I E. LEHN SCHIÖLERS samling findes 1 ♂ skudt i Rødby fjord sommeren 1895. (SCHEEL D. O. F. T. 19).

1 ♀ ad. indsendt til udstopning fra Grænge mose 7. maj 1959 (Lu).

Rørdrum (*Botaurus s. stellaris* (L.)).

I litteraturen findes mange vidnesbyrd om, at denne fugl, med den skjulte levevis, men let hørte og kendte stemme, fandtes her for ca. 120 år siden og i tiden derefter.

Den øjeblikkelige situation (1961) er, at Rørdrummen ikke er konstateret her i hvert fald de sidste 3 år. Det er dog sandsynligt, at et eller flere par atter indfinder sig, for gennem tiderne er der adskillige eksempler på, at arten for en tid har svigtet egnen.

Ved Maribosøerne, fortrinsvis Søndersø og Røgbølle sø, har den sit bedste tilholdssted, og der var flere par i 1940'erne. Men i 1947 udeblev de, og ingen hørtes igen før 1951. Så var der igen en række gode år, og bestanden kom formentlig op på 3 par, inden den påny forsvandt.

Mange af de tidligere rørdrumlokaliteter er ødelagte, f. eks. Rødby fjord, Lungholm og Bøtø nor, men der er adskillige steder, hvor der er konstateret i hvert fald besøg af enkelte fugle i nyere tid, som nok stadig skulle byde på muligheder for den, f. eks. Nakskov Indrefjord, Vesterborg sø, Strognæs og Barup sø. Sidstnævnte sted var den i sommeren 1949 og 1950; men siden er den ikke hørt der. (PETER HANSEN).

Nogle Rørdrummer forsøger at overvintre, men ofte omkommer de. Den meget omtalte klimaændring, som bl. a. giver sig udslag i mere vintervejr i februar, er sikkert for en stor del årsag til Rørdrummens tilbagegang. Dens forårstræk falder nemlig meget tidligt, og det går måske i stå syd for os i strenge eftervintre, eller de fugle, der når herop, omkommer.

Stork (*Ciconia c. ciconia* (L.)).

Om Storken i 1840'erne skriver ROSTRUP 1933: På Lolland som allevegne i Danmark almindelig hele sommeren, indtil den til afrejsen samler sig i uhyre flokke, som man ser svæve højt i luften. Dog må de uhyre flokke, jeg flere gange har set, være samlede fra større strækninger end Lolland. Kort før afrejsen ser man ofte flokke på 20 eller flere samlede på enge og marker, formodentlig de nærmestboende familier. Den bygger mange steder på tage, men også i gamle, tørre træer; således har jeg set en overmåde stor rede i toppen af et gammelt egetræ, hvilken vist har været der og hvert år blevet besøgt af et storkepar, så længe de ældste folk mindes.

En nøjere granskning af litteraturen tyder dog på, at Storken aldrig har været særlig talrig på Lolland-Falster; i hvert fald har bestanden aldrig tålt sammenligning med den i de særlig gode storkeegne, hvor der fandtes store kolonier på herregårde eller i landsbyer.

TÅNING, D.O.F.T. 11, foretog optællinger i 1911 og 1915, og til trods for, at han havde 11 meddelere bosiddende på Lolland-Falster, fandt han kun frem til 8 beboede reder, og konkluderer: I al almindelighed kan det siges, at Lolland-Falster kun har yderst få beboede reder og øjensynligt ikke i mands minde har haft mange ynglende Storke.

I 1933 og 1934 rugede 1 par på HANS LØJES gård i Lille Slemminge, men det er også den eneste beboede rede, jeg har kendt ud over den på Krenkerup (= Hardenberg). Denne har til gengæld været beboet så langt tilbage i hvert fald som 1870, og det er det sidste sted på Lolland-Falster, at Storken ynglede.

Ved en brand i 1890 omkom storkeungerne, og begivenheden gjorde så stærkt indtryk, at der blev skrevet en vise på 14 vers om storke moderen, der ofrede sit liv i forsøg på at beskytte ungerne mod ilden.

Den nye rede blev bygget på mejeriskorstenen, og jeg har to gange oplevet, at der gik ild i reden, men hver gang lykkedes det at slukke ilden, uden at ynglen tog skade. I 1940 kom det sidste kuld unger på vingerne. I 1941 blev der også udruget unger, men under en ombygning væltede skorstenen ved et uheld. Skorstenen blev genopbygget i samme skikkelse igen alene for Storkens skyld, og de byggede også en ny rede, men der kom aldrig æg i den. I de følgende år til og med 1947 kom der hvert forår en eller flere Storke til reden, men uden yngleresultat.

Men selv om Storkene ikke mere yngler hos os, så kommer her dog stadig nogle på besøg. Hvert år i maj-juni ses enkelte eller flokke på indtil 10 strejfe omkring. Det er formentlig ungfugle, som på forårstrækket når hertil så sent. Knapt så regelmæssigt ses flokke i august-september, skønt man efter beliggenheden og Storkens trækretning skulle vente, at det var en årlig begivenhed. En avisnotits omtalte, at en flok på over hundrede trak over Rødby 23. aug. 1957, men ellers er det kun flokke på indtil ca. 10, der er set. Seneste dato en Stork er set her er 22. sep. 1950.

Sort Stork (*Ciconia nigra* (L.)).

I sept. 1906 sås 1 over Hasselø (C.C.O.).

1926 sås 1 ved Lindeskoven, Nykøbing (C.C.O.).

20. aug. 1929 sås 2 flyvende ved Majbølle ved Guldborg (C.C.O.).

1 set fiskende i voldgraven ved Lungholm. Ingen tidsangivelse, men før 1947 (LØVENSKIOLD 1948).

Ved Søllestedgård sås 2 i foråret 1949 (Godsejer JØRGENSEN).

2. april 1949 sås 2 kredse over Lungholm. (Baron P. BERTOUCH LEHN).

22. maj 1959 sås 1 i Bøtøreservatet. Jagttageren skræmte den op af en grøft få meter fra sig, og han bemærkede de røde ben, så det har ikke været en Trane. (Lærer RASMUSSEN).

Hellig Ibis (*Threskiornis aethiopicus* (Lath.)).

En sås 25. okt. 1910 ved Hyllekrog ; den kredsede en gang rundt om fyret ca. 40 m oppe. Den kom fra syd og fløj bort mod sydøst. Meddelelsen skyldes fyrmester OTTO MØNSTED. HØRRING føler sig overbevist om artsbestemmelsens rigtighed, men anser det for sandsynligt, at det drejer sig om en fugl, som er fløjet bort fra en Zoologisk have. (Fyrb.).

Skkestork (*Platalea l. leucorodia* L.).

Et eksemplar, der blev skudt ved Nakskov fjord 22. april 1864, kom til Zoologisk Museum, hvor det endnu findes. (HOLSTEIN D.O.F.T. 22).

Sangsvane (*Cygnus c. cygnus* (L.)).

Efter mine erfaringer fra egnen ved Oreby i årene 1926-29 sammenlignet med halvtredserne har svanefredningen ikke betydet nogen væsentlig forøgelse af Sangsvanernes antal.

Hver vinter ses flokke, som holder til på lavt vand ved de beskyttede kyster. Kun sjældent ser man 150 eller derover. I isvintre tvinges de længere til havs eller helt bort. Det er ikke ualmindeligt at se nogle få inde i inddæmningerne, men i søerne ses de kun undtagelsesvis. De kan lejlighedsvis ses græsse på strandene.

Nogle få ses undertiden fra midt i okt., men de fleste år har jeg ingen set før i begyndelsen af nov, og ofte ses større antal ikke før sidst i denne måned.

Nogle ankomstdata:

- 1926: 3. nov. 8 Oreby; 23. nov. 17 Oreby.
 1927: 11. nov. de første Oreby; 14. nov. 51 Oreby.
 1928: 5. nov. de første Oreby.
 1950: 24. okt. hørtes en flok flyve over Krenkerup kl. 0,40.
 1951: 15. nov. 8 flyvende over Aggerup.
 1952: (23. okt. endnu ingen Oreby); 2. nov. 7 Albuen; 23. nov. ca. 50 Oreby; 7. dec. ca. 150 Oreby.
 1953: 7. nov. 7 Oreby; 22. nov. ca. 50 Hyllekrog.
 1954: (23. okt. endnu ingen Oreby); 30. okt. 8 Oreby; på svaneoptællingstur i Smålandshavet 4. og 5. nov. sås kun 2.
 1955: 29. okt. 3 Kalø Grå; 9. nov. 20 Oreby.
 1956: 18. okt. 7 Kalø Grå.
 1959: 11. okt. over Lungholm inddæmning kom i stor højde 45 trækende fra NNØ; da de nåede kysten gik de ned.
 1960: 13. nov. en lille flok flyvende over Krenkerup.

Borttrækket foregår som oftest ret pludseligt i begyndelsen af april. Afrejsedata:

- 1928: 4. april sidste Oreby.
 1951: 23. marts sidste Hyllekrog.
 1952: 6. april mange Hyllekrog; (14. april ingen).
 1953: 2. april 15 Oreby; (10. april ingen).
 1954: Under optælling i Smålandshavet sås 29. marts 365, 11. april endnu en del; 15. april 1; (16. april ingen).
 1955: 7. april 150 Oreby, 19. april 5 Oreby.
 1956: 29. marts 120 Oreby; 15. april 6 Hyllekrog.
 1958: 13. april 3 Fejø.
 1959: 22. marts mange Oreby.
 1960: 3. april sidste Oreby.

Pibesvane (*Cygnus columbianus bewickii* Yarrel).

Forekommer sandsynligvis nogenlunde regelmæssigt på træk både forår og efterår, men bliver ofte overset, da det kan være vanskeligt på de store afstande, der som regel er tale om, at skelne den fra Sangsvanen.

Ifølge meddelelser fra Proprietær SUHR blev der i okt. 1873 set en flok på 48 flyvende over Svenstrup ved Nakskov (COLLIN). Ved Vensholm blev den truffet 23. feb. 1881. (COLLIN).

Foruden ubestemte angivelser om 2 iagttagelser fra Guldborgsund meddeles, at 1 blev skudt jan. 1913 ved Falster (C.C.O.).

15. og 16. april 1949 sås 10 i Bøtø nor.

20. okt. 1952 sås 1 ad. og 1 juv. i Lungholm inddæmning.

22. nov. 1953 sås 7 ad. og 8 juv. ved Hyllekrog.

8. april 1955 sås 24 i Nakskov Indrefjord.

26. april 1956 kom en flok på mindst 100 trækkende mod nordøst ret lavt over Krenkerup.

4. april 1957 sås 11 i den sydlige del af Guldborgsund (Ke).

Sort Svane (*Chenopsis atratus* (Lath.)).

Sommeren 1951 sås i længere tid 3 i den nordlige del af Guldborgsund. Kort før jul blev de atter set samme sted.

Sort Svane + Knopsvane.

En bastard af disse to arter sås i Nakskov Indrefjord 16. maj 1954. (LØPPENTHIN).

Knopsvane (*Cygnus olor* (Gm.)).

I denne art har vi et eksempel på hvor hurtigt forholdene i naturen kan ændres. For ca. 120 år siden hed det: Yngler almindeligt her, hvor passende lokaliteter findes, f. eks. i Pederstrup og Vesterborg søer. Den holdes tam på herregårde etc. (ROSTRUP 1933). Men ROSTRUP ville nok være blevet forbavset om han kunne se, hvad Knopsvanerne nu betragter som »passende lokaliteter«.

Da svanerne i 1926 blev fredet, fandtes i hele Danmark næppe mere end 3 par ynglende, og på Lolland-Falster var der så vidt vides slet ingen. Der gik nogle år inden virkningen af fredningen viste sig rigtigt. Ved en opgørelse 1925 kendtes kun 1 yngleplads på Lolland-Falster, nemlig Pederstrup. (SPÄRCK D. O. F. T. 30). Men snart kom der gang i udviklingen, så der 25 år efter fredningens indførelse, 1951, fandtes ca. 35 ynglepar i Maribo amt. (JESPERSEN D. O. F. T. 45). Og da jeg undersøgte bestanden fandtes i 1954 86 par og dertil kom i 1955 yderligere 10 par foruden tilvæksten i Nakskov Indrefjord.

En særlig foretrukken yngleplads har Knopsvanerne i Nakskov Indrefjord, og nogle tal på de der ynglende par giver et udmærket billede af udviklingen: 1936 2, 1937 3, 1938 3 eller 4, 1939 3, 1940 3 eller 4, 1941 7, 1942 6 og 1943 16 (PETERSEN 1943); 1948 18, 1949 mere end 20 (JESPERSEN D. O. F. T. 45); 1950 32, 1951 33, 1952 15–20, 1953 34, 1954 34, 1955 48, 1956 54, 1957 ca. 45 og 1959 32 (LØPPENTHIN). Efter mit skøn var der 1961 ca. 40 par, men ved en optælling 8. aug. 1961 sås 18 kuld ført af forældrene plus 25 unger uden for kuldene, altså ca. 24 kuld unger. (Samme dag var der 265 ikke-ynglende Knopsvaner i reservatet).

Samtidig med, at der er blevet flere Knopsvaner, har de på en forbavsende måde ændret deres ynglevaner. Mens en lokalitet for ca. 100

Fig. 7. Knopsvane. Kuld bestående af 2 hvide og 4 grå unger.

år siden skulle have karakter af sø for at tiltale et par Knopsvaner (og der var næppe mere end et par i hver sø), så kan man nu, som omtalt fra Nakskov Indrefjord, se dem yngle meget tæt, til trods for, at de er særdeles krigeriske i deres territoriehævdelse. Eller de kan tage til takke med ganske små tørvegrave eller lignende.

I de allerseneste år er Knopsvanerne endda begyndt at ruge ved saltvand, ja der er opstået hele kolonier på flere mindre øer. Det første sted jeg konstaterede dette var på Barholmene i Guldborgsund, hvor der fandtes 9 reder i 1954. Senere er kolonier opstået på Suderø, Råge Sand og vistnok også på Vensholm. Desuden har enkelte par bygget reder mange steder ved kysterne.

Mærkeligt nok har Knopsvanerne ikke samtidigt bredt sig nævneværdigt i søerne. I Pederstrup og Vesterborg søer, som Rostrup omtalte, er der fremdeles kun et eller to par, og i Maribosøerne, som man skulle synes rummede muligheder for snese af ynglepar, findes kun enkelte. I moserne synes udviklingen også at være gået i stå, for da jeg i 1961 besøgte alle moser og lignende steder for at tælle lappedykkere, fandt jeg kun enkelte steder flere Knopsvaner end i 1955, og flere ynglesteder synes de endog at have forladt.

Den propaganda, som jægere og fiskere, for en stor del på aldeles ukorrekt grundlag, har ført imod Knopsvanerne for at få lov til at jage dem igen, har bevirket, at en del mennesker har fået den op-

fattelse, at de gør en gavnlig indsats ved på trods af loven at forhindre dem i at formere sig. Dette, i forbindelse med almindelig ødelæggelsestrang, er årsag til, at mange kuld svaneæg nu årligt ødelægges. Især går det ud over de svaner, der bygger i moser med flere ejere, og ganske særligt dem, der har slået sig ned ved kysterne. Af de sidstnævnte er det kun en lille brøkdæl, der gennemfører ynglen. Som et afskrækkende eksempel kan anføres LØPPENTHINS rapport fra et besøg på Rågø 8. juni 1959: Ialt sås 46 reder, men kun 2 var beboede. Kun ganske få havde præsteret klækket kuld. Det formodes, at æggene er stjålet af mennesker. Kun 1 kuld unger sås, men mange fugle.

Foruden de ynglende Knopsvaner har vi oversomrende, og deres antal overgår langt ynglefuglenes. De opholder sig især på grundene i Smålandshavet, indenfor Hyllekrog-Rødsand, i bredningerne i Guldborgsund, i Nakskov fjord og i Nakskov Indrefjord. Sidstnævnte sted er der næsten konstant 200-300 foruden ynglefuglene; og det er normalt at kunne se flere hundrede på de andre nævnte steder. Fra Hyllekrog har jeg en enkelt gang set en ansamling, som jeg ansløgte til ca. 1500. Derimod er det ikke almindeligt at se de oversomrende Knopsvaner i større tal inde i de ferske vande. I Maribosøerne ses kun undertagelsesvis flokke på indtil ca. 20, og i den største tørvegrav i Grænge mose har jeg set indtil 30.

Det er sandsynligt, at en del af de oversomrende ikke er af dansk oprindelse. 1926-1929, da der næsten ingen danske svaner fandtes, så jeg dog flere gange i sommertiden mindre flokke i Smålandshavet.

I oktober øges flokkene på stranden, dels med danske ynglefugle og dels med vintergæster fra nordøst og øst. De fleste Knopsvaner trækker kun bort, når de tvinges af isen, og selv i de strengeste isvintre vil der være nogle i vågerne.

En del af de på Lolland-Falster ynglende Knopsvaner er såkaldte Polske Svaner (*Cygnus olor* var. *immutabilis*). Det ses deraf, at en del af ungerne allerede i dundragten er hvide. Dette forhold har jeg undersøgt ved i juli og første uge i august 1961 at tælle alle svanekuld, jeg kom over. Resultatet blev 25 hvide og 165 grå unger eller 13,2 % hvide. Samtidig konstateredes en gennemsnitlig kuldstørrelse på 4,7.

Grågås (*Anser a. anser* (L.)).

Selv den gang grågåsbestanden i Danmark var nede i den dybeste bølgedal, fandtes en hel pæn bestand ved Maribosøerne, men det var vistnok det eneste sted i landsdelen, at gæs rugede. Efter at jagten om foråret er blevet forbudt, er der sket en stor og glædelig fremgang, så der nu findes ynglende Grågæs adskillige steder især på Midtjylland.

Det vigtigste ynglested er dog stadig Maribosøerne (÷ Nørresø), og jeg anslår bestanden der til ca. 100 ynglepar. Men det er meget vanskeligt at få tal på ynglefuglene, fordi her ses flokke på indtil ca. 300 ikke ynglende fugle samtidig med, at der er små gæslinger.

Det er nu ikke mere nogen større begivenhed at se mere end 1000 Grågæs på een dag i august eller september, og de strejfer om og slår sig ned flere steder i landsdelen f. eks. Bøtø Nor, Orebygård, sydkystens strandenge ved Håndermelle og Strognæs, øerne der udfor, Hyllekrog og Lungholm inddæmning. Da jeg 1926–1929 var skovfogedelev på Orebygård, var det en enestående begivenhed, at jeg 23. sep. 1928 så 7 Grågæs gå ned på en mark, og det lykkedes mig at skyde en af dem. Forår og efterår sås nogle få og små flokke gæs trække hen over egnen, men de gik aldrig ned, og jeg kunne som regel ikke afgøre om det var Grågæs eller Sædgæs. Nu skal der stå mindst 500 Grågæs på Fladet eller Orebygårds marker, før man finder det særlig bemærkelsesværdigt.

Grågæssene er blandt de allertidligste forårsbebudere; de første kan indfinde sig allerede sidst i januar, og er det vintervejr på den tid, kommer de med den første mildning. Tilsyneladende er de udparrede ved ankomsten, og de opsøger straks ynglepladserne. Jeg har en række notater om ankomsten, men ankomsttiden ligger gennemgående en del tidligere end disse viser, for jeg har ingen gæs ynglende, hvor jeg færdes daglig.

- 1949: 30. jan. 1 par Søholt.
 20. feb. 2 + 5 + 1 Søholt.
- 1950: 8. marts 2 par Fladet.
 10. marts mange søerne,
- 1951: 20. feb. 2 Fladet.
 21. » 9 mod øst over Krenkerup.
 25. » ca. 90 søerne.
- 1952: 23. » 2 par Fladet.
 24. » ca. 200 søerne.
- 1953: 24. » 1 Kalø Grå.
 27. » mindst 34 Lungholm.
 1. marts 281 søerne.
 14. marts ca. 400 søerne.
- 1954: 22. feb. de første Søholt; det var endnu streng frost.
 6. marts 3 Albuen.
 10. » 30 Kalø Grå.
 14. » mindst 300 Søholt.
- 1955: 3. » 58 Søholt, havde været der nogle dage.
 6. » ca. 150 Søholt.
 13. » 264 Søholt.
- 1956: 4. » ca. 100 Søholt; streng vinter til ca. 1. marts.
 10. » ca. 200 Søholt.
- 1958: 14. feb. 64, mest parvis Søholt.
- 1959: 24. jan. 6 nyankonme Søholt.
- 1960: 28. feb. 72 Søholt.
- 1961: 8. feb. 13 Kalø Grå.
 18. feb. store flokke Søholt.

Også æglægningens begyndelse er afhængig af forårsvejret. Godsejer MARCHER, Søholt, der jo bor lige midt i det bedste gåseterræn, fortæller, at det tidligste, han har set nyudrugede gæslinger, er 5. april, og det betyder, at gæssene har begyndt æglægningen ca. 1. marts, men det må sikkert betragtes som noget ekstraordinært. Jeg har kun få og næppe særlig nøjagtige notater om de først sete gæslinger: 30. april 1952; 11. april 1953; 8. maj 1955; 5. maj 1956; 29. april 1958 og 9. april 1961 (Jo.).

Afrejsen finder sted temmelig samlet, som regel i første halvdel af oktober.

- 1949: 29. sep. ca. 300 Søholt.
 23. okt. en lille flok Søholt.
 (4. nov. 0 søerne).
 1950: 8. okt. ca. 200 Bremersvold.
 18. 1 + 4 søerne.
 1951: 13. » ca. 200 Søholt.
 1953: (18. » 0 søerne).
 1954: 10. » ca. 400 Søholt.
 24. » 106 Søholt.
 1955: 9. » ca. 300 Lungholm.
 16. » mange søerne.
 23. » få søerne.
 (6. nov. 0 søerne).
 1956: 23. sep. ca. 1000 Søholt.
 7. okt. langt færre søerne.
 1959: (11. okt. 0 søerne og Lungholm).

Af og til ses i november eventuelt december nogle små selskaber af omstrejfende Grågæs, men det er sikkert altid unger af de stækkede gæs, der holdes forskellige steder og som derfor bliver holdt unaturligt tilbage af tilhørsforholdet til forældrene. Men også de forsvinder så godt som altid uden at overvintre. Efterladte enlige fugle er næsten altid anskudte, og de klarer ikke vinteren.

I Nakskov Indrefjord yngler nogle få par, der stammer fra de stækkede gæs i anlægget, og de er delvis bastarder Grågæs + Svanegæs, hvilket ses på en svag pukkel på næbbet og en mørk stribe på bagsiden af halsen. Dette præg synes svindende i nye generationer.

I 1961 udrugedes en helt hvid gæsling (*albino*) på Fladet, og den sås i efteråret flere gange flyvende sammen med sine forældre og søskende.

Blisgås (*Anser a. albifrons* (Scop.)).

Ses ret fåtalligt både forår og efterår. At der findes flere iagttagelser fra de senere år, skyldes måske, at den forekommer hyppigere og måske, at der er blevet flere og dygtigere iagttagere.

Jeg anfører samtlige mig bekendte iagttagelser. Om foråret er den set mellem 1. marts og 7. maj.

- 1939: 7. maj 1 skudt Enehøje (PETERSEN 1943).
 1954: 14. marts 2 set Søholt.
       21. » 32 set Fladet (Jo).
       23. » 2 set Fladet.
 1955: 13. » 2 set Lungholm inddæmning.
 1956: 18. » 1 set Søholt.
       25. » 14 set Søholt.
       1. maj 1 set Fladet.
 1959: 1. marts 1 set Fladet.
 1960: 10. april 1 set Lungholm indd.
 1961: 26. marts-4. maj sås jævnlige 2 ved Søholt.

Om efteråret er Blisgæs set mellem 28. sep. og 11. dec.

- 1908: dec. 1 skudt Suderø (C.C.O.).
 1915: okt. 1 skudt Nykøbing (C.C.O.).
 1938: 8. okt. 10 set Hyllekrog (Fyrb.).
       11. dec. 1 ♀ ad. skudt Rødby (Lu).
 1941: 28. sep. 1 skudt Albuen (PETERSEN 1943).
 1947: 27. okt. 1 ♂ ad. skudt Søholt (D.O.F.T. 42).
 1950: 14. » 1 skudt Lungholm (Lu).
 1951: 9. » 1 set Lungholm indd.
       17. » 1 skudt Østfalster (Lu).
       6. nov. 12 set Søgårde.
 1960: ca. 7. okt 2 ad. skudt Lungholm inddæmning (Skytte PAPER).

Navnlig når man tager i betragtning hvor mange af efterårsfuglene, der er skudt, får man det indtryk, at Blisgæsen forekommer hyppigst om foråret.

Grønlandsk Blisgås (*Anser albifrons flavirostris* (Dalgety & Scott)).

I anlægget ved Nakskov Indrefjord holdes denne underart i fangenskab. En af fuglene ses jævnligt flyvende i nærheden og kan måske give anledning til faunaforfalskning.

Dværgegås (*Anser erythropus* (L.)).

1 juv. skudt Lungholm 8. eller 9. okt. 1926 af fasanjæger A. JØRGENSEN (HANSEN D.O.F.T. 37).

1 ♀ juv. skudt ved Lollands kyst ca. 10. okt. 1942 (HØRRING D.O.F.T. 36).

Sædgås (*Anser f. fabalis* (Lath.)).

Jeg må indrømme, at jeg ved for lidt om denne art. Det ser ud til at trækket for størstedelen går udenom Lolland-Falster over Sjælland og langs Tysklands nordkyst. Mine iagttagelser ligger mellem 9. okt. og 7. april. Under opholdet her befinder de sig mest på de samme steder som Grågæssene, men langt de fleste ses dog i Bøtø nor og Lungholm inddæmning, hvor 200-300 kan overvintre, hvis ikke vinteren bliver

for streng. Ved Søholt ses som regel kun småflokke, men jeg har dog en enkelt gang set ca. 100 der. Ved Orebygård ses kun få og små flokke. Når de skræmmes op i Bøtø nor eller Lungholm inddæmning søger de som regel ud til Rødsand.

Kortnæbbet Gås (*Anser fabalis brachyrhynchus* Baillon).

Enkelte meddelelser fra jægere, om at denne gås skulle være skudt her, tør jeg ikke stole på, da det jo er vanskeligt at skelne den. Men i 1961 så jeg og adskillige kyndige ornithologer gentagne gange mellem 26. marts og 4. maj en ved Søholt.

Knortegås (*Branta bernicla* (L.)).

Da jeg i 1929 kort skulle udtrykke min opfattelse af, hvorledes Knortegåsens forekomst i Smålandshavet var set fra Orebygårds kyststrækninger, blev det til: Forekommer hvert år forholdsvis fåtallig oktober–december – få overvintrer undertiden – talrig i april–maj. Omtrent samtidig (1926) så G. A. GRAAE fra Knuthenborgsiden: Fra 3. til 28. marts store flokke (ofte i tusindvis) af Knortegæs 200–1000 m fra kysten.

Ak ja, det var dengang. Da betragtede man det som en selvfølge, at der hvert år kom tusinder af Knortegæs til de lavvandede farvande omkring Lolland-Falster, og at man roligt kunne skyde hundreder af dem sidste dag før de skulle drage op til deres arktiske ynglepladser. Nu er det næsten en begivenhed at se Knortegæs andre steder end i farvandet indenfor Rødsand, og selv om man der endnu kan se nogle hundrede, så er det kun en svag afglans af tidligere tiders herlighed.

Jeg ved intet om hvor stor en del af vore Knortegås, der hører til den mørkbugede race (*B. b. bernicla* (L)), og hvor mange, der er lysbugede (*B. b. hrota* (Müll)). Om sidstnævnte skriver SCHIÖLER i Danmarks Fugle 1, at af 24 i hans samling stammer 4 fra Smålandshavet og 3 fra Lollands sydkyst.

Proprietær SUHR har meddelt, at en hvid Knortegås blev set ved Onsevig i 1880 (COLLIN). Undertiden er der blandt Knortegæs iagttaget en tilsyneladende ensfarvet, gulhvid gås af størrelse som en Knortegås. Sådanne fugle er iagttaget i foråret 1904 udfør Sydøstlolland, nogle år senere ved Saxkjøbing fjord og i april 1916 udfør Nordfalster (C.C.O.).

Bramgås (*Branta leucopsis* (Bechst.)).

Tidligere har den været almindelig her i landsdelen i træktiderne. På Sydfalster var den i begyndelsen af forrige århundrede så talrig, at man klagede over, at den ødelagde græsgangene, dels ved at æde og nedtrampe græsset og dels med sine ekskrementer. Man har fra 1817 til 1823 optegnelser, der viser, at den ved Gedsergård ankom på forårstræk mellem 27. feb. og 12. marts og rejste videre mellem 9. og 20. maj. Om efteråret lå ankomsten mellem 23. sep. og 8. okt., medens afrejsen fandt sted mellem 18. okt. og 4. nov. (COLLIN).

Siden er det unægteligt gået stærkt tilbage med Bramgæssene og med forholdene for gæs på Sydfalster. I 1913 fortalte plantør N. ANDERSEN i tilknytning til en skudt Bramgås om forholdene i Bøtø Nor, at Grå- og Sædgæs kom regelmæssigt og nogle Blisgæs enkelte gange, men Bramgåsen var blevet meget sjælden i modsætning til forrige århundrede (D.O.F.T. 8). Nu er Bøtø nor helt opdyrket med undtagelse af det lille reservat, og der har lærer RASMUSSEN kun een gang (vist i 1959) set en Bramgås.

I begyndelsen af dette århundrede forekom Bramgæs dog endnu regelmæssigt, omend kun i mindre flokke i farvandene omkring Lolland-Falster. Men at den nu er blevet en sjældenhed fremgår bl. a. af, at jeg ingen har set mellem 1928 og 1961. Dog er det sandsynligt, at der af og til kommer nogle med Knortegæssene indenfor Rødsand.

Jeg skal her anføre alle mig bekendte data vedrørende Bramgæs:

Forår:

- 1906: april 1 skudt ved Hyllekrog (C.C.O.).
 1926: 2. maj 5 skudt Smålandshavet.
 1950: 22. marts 1 skudt Rødbyegnen (Lu).
 1961: 2. april og derefter i ca. 2 uger sås en ved Søholt.

Efterår:

- 1902: okt. 2 skudt Nystedegnen (CCO).
 1908: okt. 1 skudt af flok på 4 Vigsø (C.C.O.).
 1909: nov. 1 skudt ved Nysted (Fyrb.).
 1913: 30. okt. 1 skudt af flok på 15 Bøtø nor (D.O.F.T. 8).
 1928: 21. okt. 1 skudt Orebygård.
 1930: 26. okt. 13 set Hyllekrog (Fyrb.).
 1932: efterår 3 skudt Ydø (PETERSEN 1945).
 1933: 8. okt. 8 overnattede Hyllekrog (Fyrb).
 20. nov. 4 + 5 set Hyllekrog (Fyrb.).
 1936: 23. dec. 1 ♂ ad. skudt Guldborgsund (Lu).
 1938: 23. okt. 1 ♂ ad. skudt Guldborgsund (Lu).
 30. okt. 1 ♂ ad. sk. Saxkjøbingegnen (Lu).
 1939: 27. dec. ca. 40 trak over Hyllekrog (Fyrb.).
 1954: 27. okt. 1 skudt Gedser (Lu).
 7. nov. 1 skudt Vignæs (Lu).

Kanadagås (*Branta canadensis* (L.)).

Den eneste mig bekendte sikre iagttagelse er en set gentagne gange i september 1957 ved Søholt.

Gravand (*Tadorna tadorna* (L.)).

Det er glædeligt at kunne konstatere, at denne fugl er tiltaget meget betydeligt i de 40 år, jeg har iagttaget den. For det er jo en stor og smuk fugl med et interessant levesæt, og den lader sig villigt betragte, så den er til glæde for alle, der færdes i naturen.

TABEL 1.

Optælling af Gravand på Fladet, Kalø Grå og stranden derimellem.

	1953	1954	1955	1956
1.-10. jan.	0	16	—	0
11.-20. —	0	3	—	0
21.-31. —	108	11	—	0
1.-10. feb.	—	—	—	—
11.-20. —	0	0	13	—
21.-29. —	224	2	—	—
1.-10. marts	280	176	0	17
11.-20. —	207	—	0	30
21.-31. —	240	197	70	202
1.-10. apr.	301	300	275	—
11.-20. —	277	—	164	204
21.-30. —	120	154	98	—
1.-10. maj	246	141	117	130
11.-20. —	275	230	119	—
21.-31. —	331	318	173	270
1.-10. juni	310	120	—	298
11.-20. —	—	134	120	—
21.-30. —	163	121	133	52
1.-10. juli	95	102	157	44
11.-20. —	27	15	—	14
21.-31. —	23*	15	22	27*
1.-10. aug.	—	10	48*	18
11.-20. —	25	—	48	22
21.-31. —	25	33*	25	22
1.-10. sep.	—	33	45	—
11.-20. —	20	11	—	14
21.-30. —	—	9	0	6
1.-10. okt.	18	—	15	—
11.-20. —	10	3	6	2
21.-31. —	13	7	4	—
1.-10. nov.	6	0	0	5
11.-20. —	1	1	0	—
21.-30. —	11	0	0	—
1.-10. dec.	34	0	5	—
11.-20. —	8	—	0	—
21.-31. —	0	—	0	—

* = Fra denne dato er flyvedygtige ungfugle talt med.

Den forekommer nu talrig overalt i landsdelen. Selvom den først og fremmest er knyttet til kysterne og stadig er hyppigst der, så er den dog nu ynglefugl overalt. Nogle kuld ællinger opfødtes nu hvert år i Maribosøerne, men de fleste, der udruges inde i landet, føres ad grøfter og åer ud til kysten. Som eksempler kan jeg nævne, at der hvert år udruges mindst to kuld ved Krenkerup, men disse ællinger ses aldrig i parkens søer, skønt de har ca. 7 km til nærmeste egnede opvækststed.

I fire år talte jeg ved hyppige besøg Gravænderne på Fladet, Kalø

Grå og stranden der imellem. Resultatet ses i hosstående tabel; når jeg har talt flere gange i samme periode, er det altid det største antal, der er anført.

I første trediedel af april er alle ankommet, men derefter mindskes antallet i nogen tid. Netop i denne periode ses Gravvænder særlig hyppigt inde i ferskvand. I sidste halvdel af maj og de første dage i juni, netop mens ynglefuglene opholder sig ved redepladserne, er antallet på denne og mange lignende lokaliteter størst, skønt der i den nærmeste omegn kun yngler få par. Det er de ikke-ynglende fugle, som samles her, og efter mit skøn overgår deres antal langt ynglefuglenes.

Borttrækket begynder tidligt i juni, og så snart vi er nogle dage inde i juli, ses som regel ikke andre Gravvænder end de, der fører ællinger.

27. maj 1959 så jeg en ælling, som muligvis var udruget af en anden art. Som regel ses de første kuld de første dage i juni, og man kan træffe nyklækkede kuld i juli. De sene kuld lægges ofte i Toppet Skalle-slugers reder, og man ser undertiden blandede ællingeflokke.

I september ses kun få småflokke af ungfugle. Fra månederne oktober og november har jeg kun få iagttagelser udover de i tabellen anførte.

Hvis december er mild begynder forårstrækket allerede i denne måned og i januar. Men disse tidligt ankomne Gravvænder bliver næsten altid af frosten tvunget til at trække tilbage igen. Ja, det kan ofte ske at de, der ankommer i februar, må afsted igen og udsætte den endelige ankomst til slutningen af marts. For at vise dette vil jeg gerne anføre nogle ankomstdata:

1948: 31. jan. 12.

1949: 17. feb. 119; (6. feb. 0).

1950: (1949) 30. dec. 3; (ingen set siden 24. sep.); derefter en frostperiode; 12. feb. 1; 18. feb. 98.

1951: 19. jan 9; derefter en frostperiode; 11. feb. 68; 20. feb. 113.

1952: (1951) 30. dec. 34; 12. jan. 45; 23. feb. 98; 27. feb. 240.

1953: 23. jan 4; 31. jan. 108; frost fordrev Gravvænderne i første halvdel af feb.; 24. feb. 214.

1954: (1953) 5. dec. 34; (4. dec. varmere rekord for dec. 13° C.); derefter noget skiftende vejr; fra slutningen af jan. til ca. 25. feb. hård frost; 28. feb. 2; 10. marts 176.

1955: 12. feb. 13; derefter en frostperiode; 19. marts 22; 26. marts 70; 1. april 275.

1956: (1955) 8. dec. 5; streng frost i hele feb.; 5. marts 17; 11. marts 30; 24. marts 180.

1958: 12. feb. 56.

1959: 1. jan. 1.

1960: 6. jan 6; overvejende frost til 27. feb.; 3. marts 142.

1961: (1960) 30. dec. 8; til 15. jan. sås indtil 11; en kort frostperiode, som fordrev dem, 8. feb. atter 6.

Gråand (*Anas p. platyrhynchos* L).

I snart hundrede år har jægerne klaget over tilbagegang i gråandebestanden, så det må have været enorme mængder, der før den tid ynglede her til lands. Men det var også før man var i stand til at fjerne vandet fra alle sænkninger i terrænet. Dræning og udtørring har frataget Gråænderne mange ynglepladser, og samtidig er jægerens antal mangedoblet, så det er indelysende, at der ikke kan blive så mange ænder til hver jæger som tidligere.

Men når det er sagt, kan det også fastslås, at Gråanden ikke er truet af udryddelse; der er nok for dem, der kan nøjes med at se på dem, ja, det er en af vore almindeligste fugle. For samtidig med, at mange naturlige ynglepladser er forsvundne, har Gråænderne tilpasset sig nye forhold, og det er hundreder og atter hundreder, der nu årlig udklækkes i parker og lignende steder. Med den tilpasningsevne Gråanden her har vist, er der ingen fare for dens fremtid, hvis man blot vil vise en lille smule beherskelse i beskydningen og yde en lille smule for at hjælpe ænderne. I det terræn, hvor jeg har kunnet følge udviklingen i ca. 35 år, kan jeg ikke konstatere nogen tilbagegang.

Gråænderne yngler overalt, hvor der er ferskvand, eventuelt brakvand, og de ses her hele året, så det er fugle alle interesserede har glæde af.

De første æg lægges så tidligt, at det jævnlige sker, at de ødelægges af frost. Mens vore egne Gråænder ruger, ses ofte endnu store flokke af trækfugle; disse forsvinder som regel omkring midten af april.

Allerede først i maj begynder hannerne at samles i flokke, og det er ikke ualmindeligt i forsommeren at se flokke på flere hundrede hanner. Muligvis er en del af disse gæster fra nordøst. Disse flokke holder til både i ferske vande og ved kysterne, og det samme gælder de meget store flokke, der samles i løbet af efteråret. Særlig på grundt vand ved beskyttede kyster ynder de meget at opholde sig. Langs kysten fra Oreby havn til Kalø Grå har jeg set indtil 5000 og i Mari-bosøerne indtil 1500.

Selv i de strengeste vintre bliver mange Gråænder her til trods for, at de har meget svært ved at skaffe sig den nødvendige føde.

Beklageligvis bliver Gråænderne i parkerne ofte blandet med tamænder af forskellige racer, så der opstår bastarder af vidt forskelligt og i de fleste tilfælde ikke særligt kønt udseende. Disse er forplantningsdygtige, og det er en meget uheldig forurening af naturen. Man burde i parker og anlæg stræbe efter at holde enten vilde eller tamme ænder – ikke begge dele samme sted.

Atlingand (*Anas querquedula* L).

Er som ynglefugl at træffe overalt i landsdelen, hvor der er passende forhold d.v.s. mindre, lavvandede vandhuller. Men sædvanligvis

er der kun enkelte par hvert sted. På lokaliteter, der særlig tiltaler dem, som f. eks. Lungholm inddæmning før den sidste vandstands-sænkning med fyldgrave og oversvømmelser, kan træffes indtil ca. 30 samtidig, men egentlige flokke udover familieflokke ses sjældent. På stranden er det ikke almindeligt at træffe dem.

Undtagelsesvis kan enkelte indfinde sig før midten af marts, men de fleste kommer væsentligt senere:

- 1947: 13. april 2 ♂♂ 1♀ Rødbyhavn.
 1948: 26. marts 1 ♂ Lungholm, 1 Par Rødby.
 1950: 7. apr. flere Bøtø Nor, 1 par Lungholm.
       23. » 10 par Lungholm indd.
 1951: 4. » 3 ♂♂ 2 ♀♀ Lungholm indd.
 1952: 11. » mindst 5 ♂♂ Nakskov Indrefjord.
       20. » mindst 25 Lungholm indd.
       30. » ca. 25 Nakskov Indrefjord.
 1953: 3. » 2 ♂♂ 1 ♀ Lungholm indd.
       6. » 10 ♂♂ Lungholm indd.
       19. » ca. 30 ♂♂ Lungholm indd.
 1954: 27. marts 1 ♂ Barup sø.
       4. apr. 4 Kalø Grå, 10 Fladet.
 1955: 3. » 1 par Ringsebølle mose.
 1956: 8. » 1 ♂ Nakskov Indrefjord.
 1958: 6. » 1 par Fladet.
       7. » 1 par Bøtø Nor.
 1959: 7. marts 1 ♂ Fladet.
       22. marts 2 par Fladet.
       14. apr. 10 ♂♂ Fladet.

De fleste trækker bort allerede i begyndelsen af august:

- 1949: 11. aug. 1 skudt Toreby (Lu).
       3. sep. nogle få set Lungholm indd.
 1950: 21. aug. ca. 20 Kalø Grå.
       25. » 1 Kalø Grå.
 1952: 16. » 1 Fladet.
 1954: 14. » 2 Fladet.
       27. » 1 skudt Nykøbing (Lu).
 1955: 9. » 1 Fladet.

Krikand (*Anas c. crecca* L).

Der er vel ikke ret mange Krikænder der yngler på Lolland-Falster, men det er dog ikke helt få steder, jeg i årenes løb har set hunner med ællinger eller under omstændigheder, der meget stærkt tyder på ynglen. Men blot det at se Krikænder i »yngletiden« er jo ikke bevis for, at de yngler her. Dels slutter forårstrækket meget sent, nemlig langt ind i maj, dels kan nogle få fugle oversomme uden at yngle, og endelig

kommer en del meget tidligt tilbage på fædningstræk og opholder sig i sommertiden netop på de steder der ville være egnede ynglepladser.

De første ankommer på forårstræk med den første mildning, og på foretrukne steder som Nakskov Indrefjord, Lungholm inddæmning, Fladet og Kalø Grå ses hundredtallige flokke i marts og april, og endnu ind i maj ses en del.

Nogle eksempler fra forårstrækket:

- 1948: 31. jan. 6 set på Fladet; formentlig har ingen overvintret.
 1949: 17. feb. ca. 20 Fladet.
 1950: 12. feb. ca. 30 Oreby på stranden.
       7. apr. Mange Bøtø nor og Lungholm.
       23. apr. mange parvis og i småflokke.
       21. maj 6 ♂♂ 2 ♀♀ Lungholm indd.
 1951: 15. apr. 200 Lungholm indd.
       6. maj 40 Lungholm indd.
 1952: 26. apr. 70 Fladet.
       30. apr. 75 Nakskov Indrefjord.
 1953: På Fladet sås 31. jan. ca. 50; 28. feb. ca. 200; 28. marts ca. 300;
       10. april ca. 300; 18. apr. ca. 200; 26. apr. ca. 50 og 2. maj 7.
 1954: Fra Fladet har jeg noteret: 10. marts 20; 4. apr. ca. 50; 26.
       apr. mange; 1. maj aftaget; 5. maj stærkt svind og 14. maj
       de sidste er nu trukket bort.
 1955: 19. marts 6 ved Vigsø, skønt isen endnu ikke er tøet.
 1956: 24. marts de første ca. 15 Fladet.

Om det tidlige fædningstræk, der jo især består af hanner, har jeg fra Fladet og Kalø Grå noteret:

- 1951: 30. juni 35; 7. juli 70.
 1922: 22. maj 5; 20. juni ca. 80; 16. aug. 120.
 1953: 30. maj 9; 24. juni mindst 17; 15. juli 50.
 1954: 6. juni 2; 7. juni 10; 19. juni 29.
 1955: 23. juni 35; 9. juli 70.
 1956: 2. juni 2; 16. juni 10; 22. juni 20.

I løbet af aug., sep. og okt. øges antallet, og flokke på indtil 1000 kan ses. Bliver vinteren mild, kan flokke på hundreder blive langt ind i jan., og det er ikke usædvanligt, at en del gennemfører overvintring.

Nogle vinteriagttagelser fra Fladet:

- 1949: 30. dec. 100.
 1951: 30. dec. ca. 300.
 1952: 12. jan. ca. 500; 23. feb. ca. 200; 1. marts 200.
 1953: 9. dec. 300.
 1954: 18. jan. 150; 23. jan. 200.

I egnen omkring Ålholm har gennem mange år været en mindre bestand, som menes at stamme fra nogle udsatte Krikænder. Disse synes at være standfugle i højere grad end andre Krikænder.

(Fortsattes).